

stalnosti (nepremestivosti). To se istna ne slaže sa slovom ustava, ali je bolje doprinjeti i tu nužnu žrtvu, nego li dopustiti, da postoji jedan »nepošten« ustavni propis, koji bi se morao silom prilika neprestano vrijedjati, da se održi nesmetano funkcionisanje pravosudja, tako da nam od čitave sudske nepremestivosti kroz kratko vrijeme ne bi ostao, nego jedan papirnati propis u ustavu. Slažem se s piscem, da ne smijemo zavaravati s pravnim nemogućnostima ni sebe ni druge i da je bolji gram faktične slobode od tona papirnatih garancija, samo ne znam, postoji li još kod nas neka granica izmedju onog, što je u pravu moguće i nemoguće.

Ima u raspravi još bezbroj drugih interesantnih i delikatnih problema, ali mi ne možemo duljiti. Svršavamo i preporučamo ovu doista rijetko dobru i interesantnu knjigu.

Dr. Ivan Žolger. †

Dne 16. majnika ob 9. uri zvečer je preminul po dugi mukopolni boleznj v sanatoriju Lassnitzhöhe pri Gradcu univerzitetni profesor na ljubljanski univerzi dr. Ivan Žolger.

Ž njim je legel v grob eden največjih sinov našega naroda in znanstveni fenomen, kojega življenjska pot je bila ena sama vrsta uspehov njegove čudovite nadarjenosti in neprimerne delavne sile.

Zibelka mu je tekla l. 1867 v Devini, vasici ležeči na vznožju orjaškega Pohorja v bližini Slovenske Bistrice. Sin revnih kmetskih staršev je posečal in dovršil gimnazijo v Mariboru kot najodličnejši dijak celega zavoda. Posvetil se je na univerzi v Gradcu pravniškim študijam ter jih dovršil l. 1895. sub auspiciis imperatoris.

Vstopil je nato pri politični upravi na Štajerskem ter služboval naprej v Gradcu, potem pri okrajnem glavarstvu v Ptuj

in nato zopet v Gradcu. Po štiriletni državni službi je izdal svoje prvo znanstveno delo, 424 strani obsegajočo knjigo „Oesterreichisches Verordnungsrecht“, ki je po svoji jasni in ostri juristični dikciji in po svoji strogi sistematiki vzbudila v vseh krogih avstrijskih upravnih juristov največjo pozornost. Vsled tega dela je bil pozvan v ministrstvo za uk in bogočastje, od koder je bil l. 1902 poklican v ministrsko predsedništvo. Tu je hitro napredoval do čina sekcijskega načelnika, prvi Slovenec, ki je dosegel to visoko državno dostojanstvo. Dne 30. avgusta 1917 je bil imenovan kot zaupna oseba Jugoslovancev za ministra brez portfelja z bolj formalno kompetenco, da pripravlja ustavno reformo v smislu narodne federalizacije avstrijske države. Ob ljutem odporu nemškonacionalnih krogov, ki so zadobivali pomladi l. 1918 usodepoln vpliv na vodstvo avstrijske države, je spoznal dr. Žolger, da bi bilo vsako nadaljnje delo, rešiti avstrijski problem v smislu poverjenega mu naloga, brezplodno ter je podal dne 6. maja 1918 svojo demisijo. Lahko rečemo, da je bila ta demisija zunanji znak bližajočega se razpada stare monarhije.

Dr. Žolger je že tedaj s sebi lastno dalekovidnostjo spoznal, da se bliža z orjaškimi koraki likvidacija stare države in osvobojenje Jugoslovancev. „Pripravljen biti, to je vse“, to svoje načelo je skušal tedaj uresničiti tudi za ožjo domovino ter je že na Dunaju mesec pred prevratom izdelal načrt provizorne ustave, ki si ga je pozneje Narodna vlada v Ljubljani tudi osvojila in ki je mnogo pripomogel k temu, da se je izvršila likvidacija stare države v Sloveniji mirno in v najlepšem redu.

Po prevratu je prihitel dr. Ivan Žolger poln navdušenja v Ljubljano ter stavil sebe in svoje bogate zmožnosti na razpolago Narodni vladi. Žal, da ni bil tako upoštevan, kakor bi bil zaslužil in kakor bi bilo v največjem interesu Slovenije. Poverjeno mu je bilo le predsedništvo upravne komisije in vodstvo pisarne za okupirano ozemlje. Začetkom l. 1919 pa je odšel kot polnomočni delegat naše kraljevine na mirovno konferenco v Parizu, kjer je deloval do 1. julija 1920. Njegove zasluge za ohranitev našega ozemlja, posebno pa mariborskega okrožja se danes še ne morejo natančneje objaviti, a prišel bo čas, ko se bo njegovo delo moglo po pravici oceniti.

L. 1919 je bil imenovan rednim profesorjem na ljubljanski univerzi za ustavno in meddržavno pravo, l. 1920 pa za delegata naše kraljevine na prvi skupščini društva narodov.

Kdor hoče pravilno razumeti dr. Žolgerja kot znanstvenika, mora poznati njegova temeljna dela. Omenili smo že njegovo prvo knjigo *Oesterreichisches Verordnungsrecht*. Glavno njegovo delo pa je bila knjiga „*Der staatsrechtliche Ausgleich zwischen Oesterreich und Ungarn*“ ki je izšla l. 1911, ter je bila naravnost standard-work v celi tedanji literaturi. Avstrijsko-ogrska nagodba iz l. 1863 je bila namreč izdana v dveh jezikih v nemškem in madžarskem; besedilo vsake izdaje pa je veljalo za avtentično. Ker se je pa madžarsko besedilo v marsičem razlikovalo od nemškega, je bil to povod za vedno nanovo se ponavljajoče spore med avstrijsko in ogrsko vlado. Da zadobi v tem pogledu popolno jasnost, se je lotil pokojni dr. Žolger učenja madžarskega jezika ter sam bival dalj časa v madžarski nižini, da si osvoji ne samo površno, temveč najtočnejše spoznavanje madžarske dikcije. Posrečilo se mu je to tako popolno, da so mu na tem znanju čestitali celo madžarski literarni znanstveniki. Oborožen s tem znanjem je do pičice natančno prevedel ogrsko besedilo v nemščino ter kazal razlike med nemškim in madžarskim besedilom in jih skušal raztolmačiti. Ker je tako temeljito poznal avstrijsko-ogrske pogodbe, je bil stalno pritegnjen k vsem pogajanjem med avstrijsko in ogrsko vlado.

To glavno potezo njegovega značaja, priti vsakemu še tako težkemu problemu do jedra, kažejo tudi vsa njegova ostala znanstvena dela, od katerih omenimo sledeča: *Die staatsrechtlichen Grundlagen der Wehrmacht Oesterreichs* (1916), nadalje *Der Hofstaat des Hauses Oesterreich* (1917), v kateri ostro in jasno razkazuje razvoj patrimonialnega načela, ter odcepitev dvornih in državnih smeri v razvoju avstro-ogrske monarhije. Po prevratu je priobčil l. 1922 v „*Jahrbuch des öffentlichen Rechtes der Gegenwart*“ temeljito razpravo: *Die Verfassung Jugoslaviens*, menda edino temeljito znanstveno razpravo, ki obstoji do sedaj v nemškem jeziku o naši ustavi. V „*Zborniku znanstvenih razprav juridične fakultete ljubljanske*“ je priobčil l. 1923 razpravo: *Kršitev mednarodne obveznosti in njena pravna posledica*, istega leta pa

v Času razpravo: Reparacijski problem in zasedba Poruhrja.

Pri Slov. Pravniku je sodeloval s članki že pred prevratom in priobčil v njem leta 1901 razpravo: „Jamstvo za poškodovanje ob uporih“; priobčil potem v jubilejski številki l. 1914 obširno razpravo: „O sistemu skupnih zadev v avstroogrski državnoopravni nagodbi“. Prispeval je tudi k jubilejski številki l. 1923 z razpravo: „Da li je naša kraljevina nova ali stara država?“ in je njegov odgovor na to vprašanje obudil dokaj polemike. — Njegovo nastopno predavanje na ljublj. univerzi dne 16. marca 1921 je priobčeno v Slov. Pravniku l. 1921 pod naslovom: „Novo meddržavno pravo“.

Glavno delo, ki ga žal dr. Žolger ni dovršil, t. j. knjiga o meddržavnem pravu, je ostalo v rokopisu, kar pomeni za slovensko pravno vedo težek udarec.

Kdor je poznal dr. Žolgerja bližje kot človeka in navdušenega Slovenca, mora danes bridko občutiti, kaj smo izgubili z njim in kako malo je znala domovina ceniti njegovo v burnih viharjih življenja neskajeno, jekleno narodno zavest. Vzlic svojemu visokemu dostojanstvu ni nikdar in nikomur zatajil svoje narodnosti, svojo deco je vzgajal v slovenskem duhu, svojim rojakom je pomagal kjerkoli se je prepričal, da ima opraviti z vrednim človekom. V težkih časih svetovne vojne je ravno on marsikateremu rešil svobodo in obstanek in njegova zasluga je, da se je razpust naše „Slovenske Matice“ zadržal v zadnji instanci. Povzročil je tudi še kot minister, da se je odredila cesarska komisija, ki je preiskavala vsa proti Slovincem učinjena preganjanja na Štajerskem in Koroškem, čin, ki mu je donesel smrtno sovraštvo nemških nacionalcev. Kako temeljit in obenem zanimiv predavatelj je bil kot vseučiliški profesor na ljubljanski univerzi, o tem so pričala vedno nabito polna predavanja. Vzgojil si je generacijo juristov, ki bo čast delala svojemu pokojnemu učitelju.

Slovenski pravniki, ki žalujemo vsi ob grobu v najboljših letih nam ugrabljenega tovariša, vzor-učenjaka in Jugoslovana, mu kličemo iz domovine, ki jo je tako ljubil, na sveži grob v tujini:

Ave anima candida! Večnaja Ti pamjat!

Dr. A.